

M I L O Š F I K E J Z

ČESKÝ FILM

HERCI A HEREČKY / III. DÍL: S-Ž

MILOŠ FIKEJZ

ČESKÝ FILM

HERCI A HEREČKY / III. DÍL: S-Ž

NAKLADATELSTVÍ LIBRI
PRAHA 2008

Třetí díl vznikl za finančního přispění Ministerstva kultury ČR.

Nakladatelství Libri a autor děkují Casting studiu Cine-Jessy
za poskytnutí fotografií.

© Miloš Fikejz, 2008

Illustrations © archiv autora a Casting studio Cine-Jessy, 2008

© Libri, 2008

ISBN 978-80-7277-354-4

ISBN 80-7277-331-3 (soubor)

ISBN 80-7277-332-1 (1. sv.)

ISBN 978-80-7277-334-3 (2. sv.)

Obsah

Slovo nakladatele	7
Předmluva	15
Struktura hesel	16
Seznam zkratk organizací, institucí a zemí	17
Zkratky obecné	20
Herci a herečky / III. díl: S-Ž	23
Poděkování a prosba	901
Aktualizace a opravy k 1. a 2. dílu	903

Slovo nakladatele

Posledním, 3. dílem končí – a jak doufáme, jen na krátký čas – první část projektu *Český film* s podtitulem *herci a herečky*. Rád bych vyzdvihl nejen nesmírnou píli a vytrvalost autora, který vždy večer po zaměstnání, o víkendech i dovolených po více než tři roky zúročoval své dvacetileté poznámky, výpisy z encyklopedií, publikací, časopisů a novin, telefonoval, e-mailoval, dopisoval si a osobně se scházel s řadou aktérů, rodinnými příslušníky i pamětníky, psal si s divadelními scénami po celé republice, vyseďával nad výpisy v Divadelním ústavu, diskutoval s kolegy i různými nadšenci a sběrateli, luštil rukopisné i strojepisné pozůstalosti, pátral v archivech a surfoval po internetu, kde se zásluhou mnoha nadšenců našťestí v poslední době objevují nejen filmové a seriálové databáze, ale i údaje o slavnějších rodácích. A v neposlední řadě chodil po pražských hřbitovech, aby se dopátral životních dat těch, kteří kdysi byli třeba i hvězdami stříbrného plátna, aby pak často žili opuštěně v ústraní a nejednou umírali osamělí a zapomenutí, což je tragédie vždy, ale v této profesi, zvyklé na potlesk publika, dvojnásobná!

K tomu samozřejmě je třeba připočítat nespočetné návštěvy divadel a nekonečné nikoliv hodiny, ale týdny a měsíce při sledování (někdy i opětovném, právě pro připomenutí konkrétního výkonu) filmů, televizních inscenací, dramatizací, seriálů... Nehledě na to, že si bylo třeba všimát i rozhlasové tvorby, nahrávání na gramodesky i na moderní audionosiče, sledovat dabingové výkony, případnou pedagogickou činnost, funkce nejprve v těch nezávislých a pak nadlouho politicky závislých, a nyní opět svobodných profesních spolicích a organizacích, a bylo-li to „shůry“ dopřáno, tak i ceny, ať už byly udělovány za výkony, anebo za politickou horlivost.

Jistě mu ke sběru jeho rozsáhlé faktografie tak či onak pomohla díla různých předchůdců i současných autorů či kolegů, ale i dalších konkrétních lidí, z nichž mnohým v 1., 2. a 3. díle vyslovují autor i nakladatelství Libri svůj upřímný a nefalšovaný dík, a pokud jsme někoho nedopatřením opominuli, prosíme o pochopení a ujišťuji, že nešlo o zlý úmysl nebo nevděk.

Za mnohem závažnější než autorovu píli, která je jistě sama o sobě výjimečná, však považuji způsob, jímž Miloš Fikejz tak nesmírně náročný úkol zvládl v jeho konečné textové podobě. Na poměrně malé ploše se mu podařilo zachytit alespoň to nejpodstatnější z rodinného prostředí, a to bez jakýchkoliv známek bulvarizace, i to nedůležitější z divadelní anabáze (někdy od amatérských souborů i kočovných společností, oblastních divadel a menších pražských scén až po ty

větší v čele s naší první scénou a u větších hesel zaznamenal i největší či charakteristické jevištní role) – pokud šlo i o herce divadelní či pěvce. Soustředil se však pochopitelně především na vše podstatné z filmové a televizní tvorby, a to nejen u „velkých“ hvězd, ale také stovek a stovek dalších herců středních, menších, proslulých či méně proslulých „figurkářů“, ba i těch ztvárňujících epizodní role (například včetně opomíjených kaskadérů a dabérů), na které dosavadní encyklopedie a příručky zapomínaly. Ale hlavně – našel ten klíč, kterým ve čtenáři vyvolá představu právě té jediné konkrétní tváře z tisíců herců a hereček, její mimiku a gesta, výrok z filmového plátna, který minimálně v podvědomí diváků utkví...

To vše se ovšem týká až éry, kdy ve 30. letech film promluvil. Kniha nás však zasvěceně provádí i průkopnickými léty (a zdaleka nejde jen o Josefa Švábalo-Malostranského) a pak němou érou první republiky s jejími prvními velkými hvězdami evropské velikosti (Susanne Marwille či Anny Ondráková), která se – mj. i díky neschopnosti veřejnoprávní televize – u nás netěší zdaleka takové popularity jako například v Americe a pro běžného diváka je stále prakticky neznámá, i když v ní začínalo mnoho a mnoho pozdějších hvězd i hvězdiček (opět za všechny Theodor Pištěk či Antonie Nedošinská).

Přišla slavná 30. léta, jejíž filmy nás často baví dodnes, ať jde o komedie s Voskovcem a Werichem nebo Lamače, Friče a dalších s nástupem desítek hvězd, jejichž popularita, mj. Adina Mandlová, Věra Ferbasová, Oldřich Nový, Hugo Haas, vlastně dodnes nepohasla, i když jejich poválečné osudy byly různé, ale ani v jednom případě ne právě nejlehčí.

Kupodivu i jinak tísnivá léta protektorátu nepřinesla žádný vyloženě kolaborantský snímek, třebaže se film ocitl pod přísným dozorem nacistů. Dodnes se tak bez rozpaků a pocitů vnitřního studu díváme na mnohé komedie, ale i snímky, které povzbuzovaly národního ducha (opět za všechny Terezie Brzková v *Babičce*, 1940).

A poté už autor pojednává o dalších, méně slavných etapách znárodněné a pak už ryze totalitní-služebné kinematografie, ale i o té zatím vrcholné – vzdorované na státní moci v 60. letech (kde raději neuvedeme nikoho, abychom nepoškodili ostatní), a vždy právě prostřednictvím medailonků hereček a herců přibližuje dobu bez jakýchkoliv předsudků či naopak nekritického lichoceň. A to platí nejen u některých zdiskreditovaných slouhů totalitních režimů, ale i u tak slavných a dodnes oblíbených herců, jako byl a stále zůstává třeba Jan Werich – v tom tkví vedle zachycení prchajícího času a profesních osudů, podle mého soudu, hlavní přínos a největší umění Miloše Fikejze.

Je to o to cennější, že jejich divadelní role – mnohdy větší, různorodější či plastičtější – nenávratně mizí s posledním pamětníkem konkrétního představení, za nímž spadne opona, zatímco filmový kotouč je dokázal zachytit i pro další a další generace.

A navíc, autor všechny své hrdiny, malé i velké, bez předstírání doslova miluje, má pochopení i pro světonázor každého z nich, byť i levicový s konsekvencemi z toho vyplývajícími po roce 1945, a hlavně po únoru 1948, pokud nešlo jen o prospěch, ale o názor (který se navíc nejednou v následujících desetiletích proměnil, když přišlo vystrízlivění z iluzí, jako třeba u Miloše Kopeckého). Stejně tak má pochopení pro jejich účast v nevalných snímcích a případná lidská kolísání či selhání spíše omlouvá, snaží se je vysvětlit, pochopit...

Vždyť, co si budeme namlouvat, úlohou herců bylo od počátku historie až dodnes – hrát, bavit publikum, bez něhož se nedá naplňovat jejich nejvlastnější bytostné poslání, kterému jsou v naprosté většině ochotni obětovat doslova vše. A jistě ne každý z nich měl náтуру či možnost emigrovat, uzavřít se do bytového divadla anebo opustit prkna, jež znamenají svět, či stříbrné plátno, raději než by hráli v někdy i v nepříliš hodnotných melodramatech, jindy v budovatelských či později normalizačních agitkách. A autor se správně necítí být soudcem nad svými bližními.

V této souvislosti mě mimo jiné upoutala jeho věta u slovenského herce Gustáva Valacha, jemuž také (i když v těch nejhorších normalizačních agitkách hrát odmítl!) osud nedopřál působit v jiném než tom našem socialistickém, poněkud zahňávajícím rybníčku, a brát tedy role ve filmech lepší, ale i té horší kvality. Fikejz skoro až obdivně říká: „Díky schopnosti vtisknout svým figurám pravdivost ... mnohdy překlenul „černobílý“ scenáristický anebo režijní pohled.“

Ano, i to patří do výbavy opravdu dobrého herce, lidsky ozvláštnit třeba i poněkud schematickou větší roli nebo maličkou epizodní úlohu, protože také za ní je skryt lidský osud s celou jeho složitostí a nejednoznačností. A film, alespoň ten dobrý či ne zcela poplatný, by to měl být jen náznakem divákovi alespoň podhalit.

Což však zdaleka neznamená, že by Miloš Fikejz rezignoval na hodnocení hereckých výkonů nebo lepších či dobově pokleslých snímků, i když také zde je mu vlastní spíše vyzdvihnout případné pozitivní stránky, než se zabývat odsudky.

Nelze ale opominout ani autorovu snahu upoutat čtenáře barvitým a bohatým jazykem, třebaže právě tuto úlohu mu sevřená a stručná encyklopedická forma samozřejmě hodně ztěžovala. Přesto svému úkolu dostal více než se ctí.

Rád bych se dotkl ještě jedné věci, ostatně již výše naznačené, že jen dohledat životní data bylo někdy úkolem doslova nadlidským (a někdy bohužel nenaplněným) – a netýká se to samozřejmě jen herců. Lidé začali mizet už za nacistické okupace, bohužel tehdy jen méně do emigrace, ale o to více do nacistických věznic a koncentračních táborů, kdy data jejich umučení nelze vždy dohledat. Do dějin nejen filmu pronikavě zasáhla také doba hned poválečná, a to zdaleka ne jen znárodněním kinematografie, což záhy přineslo monopol „jedinému

správnému marx-leninskému světonázoru“, ale také „zúčtování“ se skutečnými (a těch zas nebylo až tak mnoho a mnozí z nich brzy oddané sloužili jiné totalitě v KSČ), ale i domnělými kolaboranty – za všechny jmenujme zase jen příklad, oběť malé české závislosti, geniálního krále komiků Vlastu Buriana či skvělou herečku Natašu Gollovou. A už za tři roky následovala poúnorová emigrace v čele s Jiřím Voskovcem. A ti, kdo zůstali, pokud se znelíbili, mohli skončit třeba jako Jiřina Štěpničková. Následoval hrozivý úpadek filmu trvající deset let, kdy i renomovaní režiséri a herci mohli tvořit jen pod bdělým dozorem všemocných komisí ovládaných státostranou. A to nemluvíme o tom, jak mnoha skvělým herecům – opět za všechny Václav Voska – režim prakticky nikdy neumožnil ukázat na filmovém plátně jejich skutečné umění. O následujícím období, kdy se český film vypjal k jednomu ze svých vrcholů, se netřeba rozepisovat.

A přišel srpen 1968, někteří ho raději ani nepřežili (Martin Frič), zavírání filmů do trezorů a ještě mnohem početnější posrpnová emigrace – příkladem tu budiž Miloš Forman či Vladimír Pucholt, kdy pak byli umělci-exulanti, zejména pokud se jim dařilo úspěšně navázat na dosavadní kariéru či se jinak uplatnit, tabu. A první nejhorší desetiletí normalizace, s trestáním a distancemi těch „neposlušných“ (Vlasta Chramostová či Marie Tomášová) a dalších emigrací (Jan Němec), kdy se až na pár ojedinělých komedií film vrátil k nejtemnějšímu poúnorovému období. A tlak na herce a ostatní filmové i jiné tvůrce se ještě vystupňoval po Chartě 77, kdy docházelo k další emigraci (Jan Tříska, Pavel Landovský) a také se hromadně lámaly charaktery. Ostatně nebylo to poprvé, a paralela s hromadnou přísahou loajality mj. herců říšskému vůdci Adolfu Hitlerovi po atentátu na Heydricha je tu nasnadě! A třebaže 80. léta znamenala jisté uvolnění, normalizační marasmus, který se zdál být bez konce, nakonec vyháněl další emigranty včetně herců (Martin Štěpánek). Do filmové historie také patří, že byli tací – a nerozhodovalo bohužel jejich herecké či jiné umění (šlo i o vynikající herce jako Václav Vydra starší, anebo ty méně vynikající jako Josef Větrovec), kteří situace dokázali využít nejen ku vlastnímu prospěchu, což se koneckonců dá i lidsky pochopit, ale – a to už se omluvit nedá – doslova k profesní, a tím i lidské diskreditaci, a nejednou dokonce i úplné likvidaci kolegů (pomlouvali dokonce i ty zesnulé jako režiséra K. H. Hilara) a stali se opravdovými přísluhovači totalitního režimu. Odměnou jim nebyly jen dnes bezcenné cetky v podobě rozličných řádů a titulů laureátů rozličných cen včetně té „nejcennější“ Klementa Gottwalda, ale i především ta neodolatelná moc rozhodovat o osudech druhých. A to věru nemluvíme o těch drobných donašecích StB, kterých se také našlo nemálo...

Připomínám to nejen proto, že pro mladou generaci je to často už „hluboký středověk“, ale protože pozorný čtenář i tato fakta (s výjimkou seznamů spolupracovníků StB, které autor ignoroval) tak nebo onak najde v mnoha heslech

Fikejzova opusu, jak se odrážela někdy více, jindy méně v osudech a nejednou i rolích jednotlivých hereckých protagonistů.

A je třeba připomenout i to, že zároveň zmizela také česká encyklopedistika, a to už v roce 1943 nacisty brutálně ukončeným projektem *Ottova slovníku naučného Nové doby* u písmene U. To, co následovalo v éře komunistické totality, se dá stěží encyklopediemi nazvat. Nešlo zdaleka jen o ideologickou podjatost při výkladu hesel, ale především o jejich „výběr“: zatímco se obligatorně zařazoval každý okresní tajemník, lidé z oblasti kultury, pokud sebeméně „vadi“ režimu, byli prostě vymazáni či zapomenuti. Vím o tom své, protože jsem krátce působil v 70. letech v Encyklopedickém institutu tehdejší Československé akademie věd. Ne nadarmo se pětisvazkové *Malé československé encyklopedii* z 80. let – na nic většího se totalitní věda za čtyřicet let s celým specializovaným „vědeckým“ pracovištěm a tisícovkou externistů nezmožila – přezdívalo podle tehdejšího předsedy ČSAV „Římanův potrat“!

Kvůli ignoraci osudů „obyčejného člověka“, kterým se navíc bolševici tak oháněli, rozprášení „buržoazní“ inteligence, ale také nezávislého celostátního i regionálního tisku, který v občanské společnosti zaznamenává právě mj. osudy herců, kulturních pracovníků atd. atd., zmizely desetitisíce lidských příběhů bez zachycení ve veřejně přístupných zdrojích. A pokud se výjimečně nezachovaly v rodinné tradici či vzpomínkách známých a přátel, jsou ztraceny bohužel už navždy. Často totiž šlo o osudy neradostné, které se nehodily nejprve ke světlym zitrkům s jeho úderníky a dojičkami a pak zase k reálnému socialismu (tentokrát už pro jistotu jen s obětavými funkcionáři), o němž sice všichni věděli, že jde o zkorumpovaný a prolhaný režim, ale nepřemožitelný, dokud pevně sedí na ruských bodácích. Stejně tak zmizela tradice encyklopedistiky, která se znovu pracně buduje (opět o tom vím – jako šéfredaktor původního encyklopedického nakladatelství – své).

Jistě, v případě divadla a filmu se mohl autor především díky posledním dvěma desítkám let alespoň v něčem opřít o fundované podklady. Mám tím na mysli nejen projekt Národního filmového archivu *Český hraný film* (dosud pět dílů) nebo produkci Divadelního ústavu a jeho stále doplňované databáze, ale opět jde často především o plíši jednotlivců; za všechny uvedu jediný případ – nedávno zesnulého Jindřicha Mesznera, který z útržků dobového tisku i zpovídáním pamětníků nejpodrobněji zmapoval pražské kabarety.

Přesto se domnívám, že ani to zásluhy Miloše Fikeje jako „osamělého běžce“ nejen „neumenšuje“, ale podobně jako u dalších „nadšenců“ typu Karla Kuči a jeho encyklopedie *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* anebo Petra Voita a jeho *Encyklopedie knihy* (abych si ohřál nakladatelskou polívičku, a zároveň si tak „pohněval“ desítky nezmíněných autorů, kteří by si to také zasloužili) naopak umocňuje. Věřím, že právě na talentovaných, a hlavně vytr-

valých, pečlivých a pro věc nadšených jedincích jsou založeny (alespoň u nás) výkony, které „pohnou“ oborem kupředu. A tentokrát už to není víra (byť podložená zkušeností), ale jistota, že už touto trilogií si autor postavil bezděky – neboť jak jsem ho poznal, tak to určitě nebylo motivem – skutečný pomník. Potěšitelné je, že encyklopedií zaujal nejen odbornou, ale také širokou laickou veřejnost, a tak oslavil i kriticky zhodnotil český film a jeho herecké protagonisty jako nikdo předtím.

Je tu však ještě jeden aspekt, na který by se nemělo zapomenout: nejde totiž jen o osudy herců a českého filmu, ale jejich prostřednictvím i o paměť národa. Právě na tu totiž útočil totalitní film (a pak i televize) nejvíce, chtěl ji vymazat, přepsat anebo jinak upravit k „obrazu svému“. Šlo mu o odhalení „nepřátel“ (tedy všech, kteří ho neadorovali!) a ohloupení zbytku. I v tom tkví zásluha autora, který neváhá přiléhavě pojmenovat tendenční snímek pamfletem, normalizační film agitkou a Vávrový „velkofilm“, falšující pod dohledem stranického sekretariátu ÚV KSČ naše dějiny z nedávné minulosti, pseudodokumenty. Svou encyklopedií se nám snaží zprostředkovat a vrátit historii a paměť skutečnou, která se nedá obelhat hesly, ale neobjektivněji se zrcadlí v osudech a příbězích jednotlivých lidí...

Tím vytvořil dílo, které nejenže každý další badatel bude muset vzít v úvahu, ale zároveň se s ním – byť i nechtěně – poměřovat. Mám-li říci pravdu, nikomu to nezávidím, tím spíše, že všichni něco víme o lidské závisti...

Nemá smysl předstírat, že tak dlouholetá spolupráce redakce a autora, byť bytostně nekonfliktního a ochotného vyslechnout i cizí (často laický) názor, nepřinesla i určité třecí plochy. Ale aby to nevypadalo tak dramaticky, uvedu raději příklady. Autor si v koncepci vytkl, že herci či herečky, k nimž nelze sehnat ani základní data (ani narození, ani úmrtí), nebudou do slovníku zařazeni, třebaže je známá jejich filmografie. Čtenáři jsou tak ochuzeni například o prvorepublikovou herečku Pavlu Stolzovou (účinkovala v šesti filmech od velkých po menší role), ale takových případů naštěstí i díky zmíněné pomoci mnoha lidí nebylo mnoho. A snad i tato předmluva bude impulsem pro pamětníky či rodinné příslušníky, že kýžená data nakonec získáme a v dalším vydání (o němž nepochybuji, protože už chystáme dotisk 1. dílu) bude možné hesla doplnit a napravit. Diskuse proběhly i kolem „hrajících“ režisérů (čeká je samostatný svazek), ale protože jde o encyklopedii ryze autorskou, respektovali jsme rozhodnutí Miloše Fikejze. Musím se přiznat i k tomu, že jsme autora „popoháněli“ i povzbuzovali, v zájmu nakladatelství i dychtivých čtenářů. Někdy vznikly drobné „rozmíšky“ okolo délky hesel, šlo nám zejména o to, aby se ti z 1. svazku necítili být „prostorově znevýhodnění“ oproti těm z dalších dílů, když se projekt záhy rozrostl ze dvou- na třísvazkový! Vše ale skončilo vždy smírem a bez trpkosti.

Věřím, že encyklopedie, která čítá těžko uvěřitelných bezmála 3 000 větších i menších medailonků, přinese spolehlivá fakta, zejména kinematografická, i když chyb se nelze ani při největší snaze a pečlivosti vyvarovat (asi trochu jako alibi hned uvedu, že proslulá *Encyclopaedia Britannica*, tvořená mnohočetnými týmy autorů, lektorů i redaktorů, sama uvádí 15 % chybovost!), ale především poskytne příjemné, zajímavé, nevtíravě poučné a místy i zábavné počtení.

Za to bych rád, a věřím, že nejen za sebe, autorovi, panu Fikejzovi, upřímně poděkoval. A doufám, že po nabrání nových sil nás všechny obdaruje pokračováním, které zahrne další filmové profese: od režisérů, přes kameramany, scenáristy, autory hudby až po ty pro nás neprofesionály „méně známé“ profese, bez nichž by – stejně jako bez titulních, hlavních, středních, menších rolí, ale i epizodistů, figurkářů a celého komparsu – film ani nemohl existovat.

Tak, vážený Miloši Fikejzi, nenech nás, prosím, čekat dlouho...

František Honzák, šéfredaktor Libri
a spoluredaktor encyklopedie

Předmluva

Vícesvazkový projekt slovníků spojených společným názvem ČESKÝ FILM se zrodil z potřeby obohatit naši filmovou literaturu o základní faktografické příručky a měl by sloužit jako orientační pomůcka pro odbornou i laickou veřejnost, filmové profesionály, kulturní instituce, studenty a všechny zájemce o český film, popřípadě i o divadlo.

Tento projekt navazuje na průkopnické práce Jiřího Havelky *Kdo byl kdo v československém filmu před rokem 1945* (Čs. filmový ústav 1979, nevydaný rukopis) a třísvazkové *Filmové profily* (Čs. filmový ústav 1986, 1990) manželů Šárky a Luboše Bartoškových a mohl by být chápan jako biografický doplněk k unikátní řadě filmografických katalogů *Český hraný film*, které od roku 1995 vydává Národní filmový archiv. Základním zdrojem informací pro tento projekt se stala právě výše zmíněná díla, ale čerpáno bylo z mnoha jiných pramenů, mezi nimiž je třeba zmínit především čtyřsvazkový *Slovník divadelních umělců 1945–1975* (Divadelní ústav 1979), dvousvazkovou *Encyklopédii dramatických umění Slovenska* (Slovenská akadémia vied 1989), třísvazkový slovník *Postavy brněnského jeviště* (Státní divadlo v Brně 1984, 1989, 1994) a *Herecké seznamy Filmového studia Barrandov 1969–1991* (interní tisk).

Obsahem slovníků jsou jmenná hesla českých a slovenských filmových tvůrců hlavních profesí, kteří výrazně umělecky poznamenali či stále formují tvář české kinematografie od němé éry až po současnost. První tři svazky zahrnují herce, herečky a představitele rolí (*Český film: Herci a herečky*), další bude věnován ostatním pracovníkům (*Český film: scenáristé, režiséři, kameramani, hudební skladatelé, architekti, střihači, producenti aj.*). Zároveň nakladatelství Libri hodlá do této řady zařadit i biografický slovník věnovaný dokumentárnímu filmu.

Redakční uzávěrka 3. dílu: 30. 6. 2008

Struktura hesel

Základním kritériem pro výběr hereckých představitelů byla jedna větší či několik menších rolí v českých filmech určených pro kina a zjištění alespoň základních biografických a profesních údajů o dané osobě. Vedle sebe tak stojí profesionální a příležitostní herci a herečky hlavních, vedlejších a epizodních rolí i představitelé dětských rolí. Z herců a hereček slovenských – výjimečně i jiných národností – uvádím pouze ty, kteří soustavněji spolupracovali s českým filmem. Ignoroval jsem zahraniční herce a herečky, jejichž přítomnost byla v českém filmu ojedinělá.

Tento třídílný slovník je koncipován jako encyklopedická příručka, jejíž těžiště spočívá ve faktografii, proto každé heslo obsahuje především věcné, konkrétní a lapidárně formulované údaje (psané však souvislým textem) o životních osudech, působištích, činnosti a díle příslušné osobnosti s důrazem na její herecké uplatnění v českém filmu. Rozsah každého hesla vyplynul z objemu zjištěných informací a z mého posouzení významu dotyčné osoby pro českou kinematografii. Pro záhlaví hesla byla zvolena jména, pod kterými daná osoba vystupovala ve filmech nejčastěji. Problém se jmény hereček, které po provdání užívaly v umělecké práci výhradně již manželovo jméno, je řešen formou odkazů. Za záhlavím jsou někdy uvedeny různé tvary jmen, jak se vyskytují třeba v titulcích filmů, rodná jména, pseudonymy a občanská jména provdaných hereček. Následují životní data, obor činnosti, příbuzenské vztahy, rodinné zázemí, získané vzdělání (často s roky ukončení škol), divadelní angažmá (s dobovými názvy divadel) a u významnějších osobností podrobnější charakteristika hereckého typu a zmínka konkrétních divadelních her a důležitých rolí. Hesla přinášejí na závěr také informace o pedagogické činnosti, významnějších oceněních a knižních monografiích, většinou memoárového charakteru. Názvy uměleckých děl (divadelní hry, filmy, televizní pořady, nahrávky na různých audioносičích, knihy) jsou tištěny kurzivou a zásadně se v nich nepoužívá zkratk. Vročení filmů a tv. produkcí odpovídá roku výroby podle copyrightu v titulcích děl a nemusí se shodovat s roky premiér. U zahraničních filmů, které byly uvedeny oficiálně v našich kinech nebo ve videodistribuci (popřípadě v televizi), předchází nejprve název český a po lomítku originální. Pokud se jedná pouze o český překlad, názvy jsou v opačném pořadí. Tučně vytištěná jména (vždy při prvním výskytu v rámci hesla) upozorňují na to, že dotyčný umělec má samostatné heslo.

Seznam zkratk organizací, institucí a zemí

AMU	Akademie múzických umění
ASUM	zkratka výroby filmů (Je vytvořena ze jmen jejich majitelů: Anduly Sedláčkové a Maxe Urbana.)
AUS	Armádní umělecký soubor
AVU	Akademie výtvarných umění
BBC	British Broadcasting Corporation (Britská rozhlasová a televizní společnost)
ČKD	Českomoravská-Kolben-Daněk
ČLTK	jeden z nejslavnějších čs. hokejových klubů
ČNTS	Česká nezávislá televizní společnost
ČR	Česká republika
ČSAD	Československá státní automobilová doprava
ČSAV	Československá akademie věd
ČSFU	Československá filmová unie
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Československá republika, Československo (1918–1992), Česká socialistická republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSSR	Československá socialistická republika
ČST	Československá televize
ČT	Česká televize
ČTK	Československá/Česká tisková kancelář
ČVUT	České vysoké učení technické
DAMU	Divadelní fakulta Akademie múzických umění
DEFA	Deutsche Film-Aktiengesellschaft (Německá, přesněji Východoněmecká filmová akciová společnost)
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění
FÉMIS	Fondation Européenne pour les Métiers de l'Image et du Son (Francouzská státní filmová škola); 1944–85 se jmenovala IDHEC (Institut des hautes études cinématographiques)
FF MU	Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
FF UP	Filozofická fakulta Univerzity Palackého
FIA	The International Federation of Actors (Mezinárodní federace herců)
FISYO	Filmový symfonický orchestr

FITES	Svaz filmových a televizních tvůrčích pracovníků (1965–1970, znovu od 1990)
FPF SU	Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity
FSB	Filmové studio Barrandov
FSG	Filmové studio Gottwaldov
GITIS	Gosudarstvennyj institut téatralnogo iskusstva imeni A. V. Lunačarskogo (Státní divadelní institut A. V. Lunačarského)
HAMU	Hudební fakulta Akademie múzických umění
HZDS	Hnutie za demokratické Slovensko
IDHEC	viz FÉMIS
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KSČ	Komunistická strana Československa
LŠU	Lidová škola umění
MFJ	Mezinárodní filmový festival
MNV	Místní národní výbor
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizace severoatlantické smlouvy)
NDR	Německá demokratická republika
OČFH	Organizace československého filmového herectva
ODA	Občanská demokratická aliance
ONV	Okresní národní výbor
OSN	Organizace spojených národů
RAF	Royal Air Force (Britské královské letectvo)
ROH	Revoluční odborové hnutí
SA	Sturmabteilung (úderný oddíl), teroristické polovojeenské oddíly německých nacistů
SČDU	Svaz českých dramatických umělců
SDDOČ	Svaz dělnických divadelních ochotníků československých
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SNP	Slovenské národní povstání
SPŠ	Střední průmyslová škola
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SS	Schutzstaffel (= ochranný oddíl), teroristická zločinecká organizace německých nacistů
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
STV	Slovenská televize

SUPŠ	Střední uměleckoprůmyslová škola
SVVŠ	Střední všeobecně vzdělávací škola
ŠÚV	Škola užitečného výtvarnictva Josefa Vydru v Bratislavě
TJ	Tělovýchovná jednota
TKM	Televizní klub mladých
UK	Univerzita Karlova
UMPRUM	Uměleckoprůmyslová škola
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)
UNICEF	The United Nations Children's Fund (Dětský fond OSN)
USA	Spojené státy americké
ÚV	Ústřední výbor
VB	Veřejná bezpečnost (složka Sboru národní bezpečnosti)
VGIK	Vsesojuznyj gosudarstvennyj institut kinematografii (Všesvazový státní institut kinematografie)
VPN	Verejnost proti násilí
VŠE	Vysoká škola ekonomická
VŠMU	Vysoká škola múzických umění (Bratislava)
VŠUP	Vysoká škola uměleckoprůmyslová
YMCA	Young Men's Christian Association (Křesťanské sdružení mladých mužů)
ZUŠ	Základní umělecká škola
ZV	Závodní výbor

Zkratky obecné

Zkratky přídavných jmen platí i pro příslovce od těchto přídavných jmen odvozená.

aj.	a jiný, a jinde
atd.	a tak dále
čs.	československý
div.	divadelní
film.	filmový
mj.	mimo jiné
ml.	mladší
např.	například
nejml.	nejmladší
slov.	slovenský
st.	starší
tv.	televizní
tzv.	takzvaný
vl. jm.	vlastním jménem

SÁDEK František (* 23. 10. 1913 Říčany, okres Praha-východ, † 21. 1. 1998 Praha) – **scenárista, filmový režisér a herec**. Již během studií práv, která ukončil 1939, hrál epizodní role ve filmech (*Před maturitou*, 1932; *Anita v ráji*, 1934; *M. R. Štefánik*, 1935; *Srdce na kolejích*, 1937), přičemž ho upoutala tvorba krátkých filmů (*Přeseň léta*, 1939; *Nespoutaná a spoutaná voda*, 1940; *Rychlý posel*, 1940; *Bílý pták*, 1941; *Malí mezi sebou*, 1941; *Oči to nevidí*, 1941). Za okupace pracoval jako asistent režie Karla Antona v Praze a Berlíně. Po osvobození se vrátil po krátké střihačské praxi v týdeníku k režii několika krátkými filmy a záhy přešel k tvorbě celovečerních komedií (*Parohy*, 1947; *Červená ještěrka*, 1948). Než stačil realizovat film podle novely **A. Branaldy** *Severní nádraží*, byl roku 1949 obžalován z vlastizrady a vězněn šest let na Pankráci a v Jáchymově. Po propuštění už významnější uměleckou příležitost ne-

dostal; pracoval jako pomocný režisér (Karel Kachyňa, **J. Krejčík**), natočil dokument o filmových začátcích **M. Friče** *Němý svědek* (1968) a za normalizace se uplatnil jako překladatel a autor úprav dialogů tv. pořadů ze zahraničí (mj. seriál *Včelka Mája*).

SADÍLEK Jaroslav (* 25. 2. 1906 Brno-Královo Pole, † 16. 3. 1943? Berlín, popraven nacisty) – **herec, libretista, divadelní režisér, dirigent a operetní skladatel**. Absolvoval dramatický obor na brněnské konzervatoři (1927). Začínal ve Slovenském národním divadle (1926–30), později působil jako operetní mladomik ve Vinohradské operetě, jako režisér v Malé operetě a hostující režisér v Unitarii. V době svého zatčení pro ilegální činnost v březnu 1941 byl členem Nového divadla v Praze. Od poloviny 30. let se objevil na film. plátně ve dvaadvaceti epizodních rolích, poprvé jako příručí Seňa ve Vladimírově melodramatu *Výkřik do sibiřské noci* (1935) podle div. hry A. N. Ostrovského *Na rušném místě* a ceremoniář ve Fričově *Jánošíkovi* (1935). Nejčastěji představoval úředníky (*Vyděrač*, 1937; *Veselá bída*, 1939; *Panna*, 1940), čišníky (*Kristian*, 1939; *Rukavička*, 1941), sluhy (*Poznej svého pána*, 1940; *Štěstí pro dva*, 1940), dělníky (*Harmonika*, 1937; *Svět patří nám*, 1937), členy správních rad (*Dědečkem proti své vůli*, 1939; *Muž z neznáma*, 1939), ale i graduované vzdělance (*Prosím, pane profesore!*, 1940; *Přítelkyně pana ministra*, 1940). Zahrál si také bohémského malíře (*Světlo*

jeho oči, 1936), studenta (*Karel Hynek Mácha*, 1937), vojáka (*Zborov*, 1938), detektiva (*Pro kamaráda*, 1941). Napsal libreto lidové operety *Čechy krásné, Čechy mé* (1940). Z jeho literárního odkazu byla sestavena a v Brně publikována kniha *Samotný poutník: básně z vězení* (1947).

SAIC Jakub (* 1. 4. 1969 Praha) – herec; syn herců **J. Walterové** a **M. Saice**. Absolvoval studium herectví na DAMU (1991), jevištní průpravu získal účinkováním v Městském divadle Mladá Boleslav (*Radúz a Mahulena*), Divadelním spolku Kašpar (*Čiňani*), Národním divadle (*Zázračný mág*) a Divadle Na Prádle (*Obchodník s deštům*). Objevil se na tv. obrazovce v seriálech (*Na lavici obžalovaných justice*, 1998; *Černí andělé*, 2001), inscenacích a pohádkách (*Zpráva pro příští století*, 1993; *O šedivákovi*, 1995; *Černokněžník*, 1996; *Zimní víla*, 1998; *Paní Mlha*, 1999). Film. příležitosti zatím příliš neměl. Hrál Kurta, nevlastního bratra barcelonského knížete Pedra de Rudibanera (**R. Schráníl**), domáhajícího se svých dědických práv, v Brabcově parodii podle Váchalova románu *Krvavý román* (1993) a Armana ve sci-fi pohádce *Nexus* (1994), kterou u nás natočil španělský režisér José María Forqué. Hojně se však uplatňuje v dabingu a reklamách.

SAIC Miroslav (* 13. 7. 1943 Klapý, okres Litoměřice) – herec; manžel herečky **J. Walterové** a otec herce **J. Saice**. Začínal v první polovině 60. let na

oblastních scénách (Varnsdorf a Liberec), než zakotvil v Praze, kde hostoval v Národním divadle (1965–67), byl členem Divadla Jiřího Wolкера (1965–67) a Divadla E. F. Buriana (1967–91). Film mu nabídl pouze několik příležitostí. Nejprve to byly postavy mladíků (*Dívka s třemi velbloudy*, 1967; *Ta třetí*, 1968; *Skřivánci na niti*, 1969), z nichž nejvýraznější byla úloha veslaře Standy Kluse v Gajerově sportovním snímku *Neklidnou hladinou* (1962). Rámec epizodních rolí prakticky nepřekročil ani ve filmech normalizační kinematografie, kde hrál mladé příslušníky bezpečnosti (*Člověk není sám*, 1971; *Smrt si vybírá*, 1972; *Tři neviní*, 1973), řidiče (*Černý vlk*, 1971), dřevorubce (*Dny zraedy*, 1973) a družstevníka (*O moravské zemi*, 1977). V posledních letech se hojně uplatňuje v dabingu (např. americké tv. seriály *MASH*, *Simpsonovi* a *Ženatý se závazky*).

SAJFERTOVÁ Zdeňka (* 4. 5. 1959 Chlumec nad Cidlinou, okres Hradec Králové) – herečka. Pochází z rodiny fotografa a profesorky biologie a chemie. Po maturitě na karlovarské SVVŠ absolvovala herectví na DAMU (1982) a krátce pobyla v angažmá Divadla Vítězslava Nezvala v Karlových Varech. Pak působila ve svobodném povolání, v němž se věnovala hlavně filmování. O její vstup do kinematografie se postaral režisér **J. Herz**, jemuž vděčí za dvě emotivně vypjaté role: zapuzená měštká Anděla v podobenství *Straka v hrsti* (1983, 1988) a blokačka z koncentračního tábora v baladě *Zastihla*